

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

An Examination of The Views of Science and Pre-School Teachers on Non-Formal Learning Environments

İjlal Ocak¹

Afyon Kocatepe University, Faculty of Education, Science Education

Çağdaş Korkmaz

Kocatepe University, Social Sciences Institute

ABSTRACT

Nonformal learning environments offer many opportunities for students and teachers. Nonformal learning environments are defined as “places that can be used as learning environments outside the school” in the literature. The purpose of this research is to determine the views of secondary school science teachers and preschool teachers on nonformal learning environments. Participants of the research are 12 science and 16 preschool teachers working in Afyonkarahisar province. One of the purposeful sampling methods, the easily accessible case sampling, was used to select participants. As a means of data collection in the survey, a semi-structured interview form prepared by the researchers based on the qualitative method was used. The content of the obtained data from interviews are subjected to content analysis... According to the results of the research, teachers stated that nonformal learning environments provide lifelong and permanent learning for students, embody abstract knowledge, and positive contributions to the development of students. Teachers have expressed financial situation and crowded classes as a disadvantage of nonformal learning environments. Teachers expressed the importance of ensuring safety during the planning phase, taking administrative and parent permission, and student and parent involvement while benefiting from nonformal learning environments. Teachers who do not find adequate nonformal learning environments in the settlements have stated that these environments should be increased. Teachers are not able to use these environments adequately due to their inadequacy and hesitation. It is necessary to increase the nonformal learning environments and eliminate the hesitations of the teachers.

Key Words: Non-School Learning, Science, Teacher Opinions, Pre-school

ARTICLE INFO

Received: 27.02.2018

Revision received:
23.05.2018

Accepted: 30.05.2018

Published online:

22.06.2018

¹Corresponding author:

Assoc. Prof. Dr.

iocak@aku.edu.tr

Fen Bilimleri ve Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Dışı Öğrenme Ortamları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi

İjlal Ocak¹

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Fen Bilimleri Eğitimi

Çağdaş Korkmaz

Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Okul dışı öğrenme ortamları öğrencilere ve öğretmenlere birçok fırsat sunmaktadır. Literatürde okul dışı öğrenme ortamları “okul dışında bulunan ve öğrenme ortamları olarak kullanılabilir olan mekânlar” olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmanın amacı okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki ortaokul fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmanın katılımcılarını Afyonkarahisar ilinde görev yapan 12 fen bilimleri ve 16 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların seçimi için amaçlı örneklem yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir (convenience) durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, nitel yöntem esas alınarak araştırmacılar tarafından hazırlanan bir yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeden elde edilen verilerin dökümü içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucuna göre; öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenciye yaparak-yaşayarak ve kalıcı öğrenme sağladığını, soyut bilgileri somutlaştırdığını ve öğrencilerin gelişimlerine olumlu katkıları olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının dezavantajı olarak tehlike yaratabilecek durumları, maddi durumu ve sınıfın kalabalık olmasını ifade etmişlerdir. Öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarından faydalanırken planlama aşamasında güvenliğin sağlanmasının, idari ve veli izinin alınmasının, öğrenci ve veli katılımının önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Yaşanılan yerleşim yerindeki okul dışı öğrenme ortamlarını yeterli bulmayan öğretmenler bunların artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler bu ortamların yetersiz olması ve çekincelerinin bulunmasından dolayı yeterince kullanamamaktadır. Yetersiz bulunan okul dışı öğrenme ortamlarının çoğaltılması ve öğretmenlerin çekincelerinin giderilmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Okul Dışı Öğrenme, Fen Bilimleri, Okul Öncesi, Öğretmen Görüşleri

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi: 27.02.2018

Düzeltilmiş hali alınma

tarihi: 23.05.2018

Kabul Edilme Tarihi:

30.05.2018

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 22.06.2018

1 Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Doç. Dr.

iocak@aku.edu.tr

Giriş

Genel olarak öğrenme kavramının dış koşullarını ifade eden öğrenme ortamı, özellikle öğretim materyallerinin ve görevlerinin yapılandırıldığı ve böylece istenen öğretim sürecinin gerçekleştirildiği alanlar olarak tanımlanmaktadır (Taşçı ve Soran, 2008). Okullarda öğretimin gerçekleştirilebileceği birçok ortam bulunmaktadır. Bu ortamlar; görsel-işitsel araçlar, basılı kaynakların yanı sıra diğer çeşitli öğretim araç-gereçleri kapsayan kitaplıklar, program geliştirme laboratuvarı, bilgisayar derslikleri, okulun türüne göre varlığı farklılaşsa da genel olarak okul binası içinde eğitsel amaçlar için kullanılan çok amaçlı salon, eğitsel kol odaları, oyun alanı, bahçe gibi yerlerdir (MEB, 2012).

Payne (1985) okul dışı eğitimi, sınıfta yapılması imkansız veya zor gelen etkinlikleri içeren, öğrencilerin öğretim programında bulunan kazanımlarda uzmanlaşmaları için etkili bir biçimde kullanılan öğretim stratejisi ya da metodu olarak tanımlamıştır. Okul dışı eğitim; doğada ve yaşanılan çevrede yapılan, eğitim amaçlı aktiviteleri içeren öğrenme süreçlerini kapsamaktadır. Sınıfta yapılan öğrenmeye göre daha az yapılandırılmış, daha çok kendiliğinden gelişen ve duruma göre sürpriz öğelerin gelişebildiği bir eğitimidir (Öztürk, 2009).

Okul dışı öğrenme ortamlarının öğrencilere birçok duyu organını kullanarak birinci elden deneyim fırsatı sunduğu, konuları günlük yaşamla ilişkilendirmeye de büyük katkılar sağladığı yapılan çalışmalarda belirtilmektedir (Ertaş, Şen ve Parmaksızoğlu, 2011). Öğretmenler okul dışı gezilerin öğrencilere birinci elden deneyim kazanma fırsatı sunarken anlamlı öğrenmeye köprü oluşturup aynı zamanda sosyallik ve eğlenceyi desteklediğini düşünmektedir (Balkan Kıyıcı ve Atebek Yiğit, 2010). Bu anlamda, okul dışı öğrenme ortamları, plansız programsız, kendiliğinden gerçekleşen öğrenmelerin yer aldığı yerler olarak değil; belli amaçlar doğrultusunda düzenlenen gezi ve etkinlikler olarak değerlendirilmiştir (Laçın Şimşek, 2011).

Öğrencilerin eğitim yaşantıları sürecinde sınıf içerisine hapsedilmesi ve gerçek hayattan uzaklaştırılması eleştirilen bir durumdur (Özür, 2010). Dewey, okulu: “... *tezgahları, laboratuvarları, tarlaları, ahırlarıolmalıdır. Amaç çocuklara bir sanat ve meslek öğretmek değil, yaparak öğrenmelerini sağlamak olmalıdır*” şeklinde tarif etmektedir (Aktaran Özür, 2010). Bu fikirden hareketle okul dışında yapılan etkinlikler öğrenme-öğretme sürecinin bir parçasıdır. Öğrenme her zaman sınıf ortamında gerçekleştirilemez. Müze, hayvanat bahçesi, botanik bahçesi, su parkı, oyun sahaları, sivil toplum örgütleri, gençlik kulüpleri, medya (radyo, film, video, kitaplar, dergiler, televizyon, internet vb.) veya plaj, stadyum, hastane gibi yerlerde de gerçekleştirilebilmektedir (Türkmen, 2010). Laçın Şimşek (2011) son yıllarda müzeler, hayvanat ve botanik bahçeleri, akvaryumlar gibi ortamların bir eğitim ortamı olarak değerlendirilmeye başlanmasıyla, bu ortamlar ile öğretim programlarındaki konuların ilişkilendirilmesinin başladığını dile getirmektedir.

Ülkemizde eğitim sistemi içinde, müze, hayvanat bahçesi ziyaretleri, yıl sonlarında yapılan piknikler ve geziler yer almaktadır. Ancak bu tür ziyaret ve geziler şimdiye kadar bir öğrenme fırsatı olarak algılanmamış, daha çok öğrencilerin eğlenecekleri, arkadaşları ile birlikte zaman geçirecekleri, paylaşımında bulunacakları, yeni yerler görecekleri fırsatlar olarak görülmüştür. Oysaki, yeni öğrenme yaklaşımları birlikte, bu tür ortamların öğrenmeler için zengin fırsatlar sunan mekânlar oldukları ve dolayısıyla ders ile ilişkilendirilerek değerlendirilmesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır (Laçın Şimşek, 2011).

Doğayı anlamaya ve doğadaki bütün varlıklara fayda sağlamaya çalışan fen eğitiminin, öncelikli amaçlarından biri fen okuryazarı bireyler yetiştirilmesidir. 2013 fen bilimleri programına göre fen okuryazarı bireyler, araştıran-sorgulayan, etkili kararlar verebilen,

problem çözebilen, kendine güvenen, işbirliğine açık, etkili iletişim kurabilen, sürdürülebilir kalkınma bilinciyle yaşam boyu öğrenen, fen bilimlerine ilişkin bilgi, beceri, olumlu tutum, algı ve değere; fen bilimlerinin teknoloji toplum ve çevreyle olan ilişkisine yönelik anlayışa ve psikomotor becerilere sahip olan kişilerdir (Yücel ve Özkan, 2013).

Fen öğretimi çoğunlukla üç öğrenme alanında yapılmaktadır. Bu üç öğrenme alanı: sınıf, laboratuvar ve okul dışı mekanlardır (Orion ve Hofstein, 1994). Fen öğretimine önemli katkılar sağlayan ve okuldaki eğitimi tamamlayan okul dışı öğrenme ortamları; özellikle ilköğretim öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar kazanmasında oldukça etkilidir. Bunun yanında öğrenciler bu mekanlarda sözlü iletişim uygulamaları yaparak sosyal becerilerini de geliştirmektedir (Bozdoğan, 2008). Okul dışındaki öğrenmeler, sınıf içindeki eğitime ve öğrencilerin yaşam boyu öğrenmelerine de katkı sağlamaktadır. Okul dışı öğrenme ortamları öğrencilerin fen hakkındaki öğrenmelerini geliştirebilecekleri çeşitli imkanlar sunmaktadır. İnsanların fene karşı genelde olumsuz bir tutum içinde oldukları ya da fen hakkında çok da iyi olmayan imajlara sahip oldukları bilinen bir gerçektir. İnfomal fen eğitiminin amaçlarından biri de öğrencilerin fen ve teknolojiye yönelik olumlu tutum geliştirmelerine katkı sağlamaktır (Kavak, Tufan ve Demirelli, 2006).

Okul dışı öğretim ortamlarında öğretmenler araştırma ve sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımlarını kullanır. Öğrenciler araştırarak öğrenme sürecinde, merak ve ilgi duyar, soru sorar, deney yapar, araştırma yürütür, problem çözer, sorumluluk alır ve bilgilerini yapılandırır (Association for Experiential Education' dan aktaran Thomas, 2010). Dillon ve diğ. (2006) eğitim-öğretim yaşantılarında gerçekleştirilen okul dışı etkinliklerin seneler boyunca öğrencilerin hatırladıklarını söylemişlerdir. Etkinliklerin hatırlanması öğrenmenin göstergesi olarak düşünülmebilir. Ancak okul dışı eğitim-öğretim etkinliklerinin temel amacı verimli ve kalıcı öğrenmedir. Dolayısıyla bu çeşit etkinlikler okulda gerçekleştirilen öğrenme aktivitelerini kuvvetlendirmek amacıyla da kullanılabilir. Çünkü okul dışı aktivitelerin değer, tutum ve inançlar üzerinde olumlu etkileri olduğu, zevkli ve heyecan verici olup bireylerin aktiviteleri uzun süre hatırladığı göstermektedir (Lakin, 2006). Öğretmenlerin geleneksel fen öğretimi anlayışından uzaklaşıp, öğrencilere fen bilimlerini öğrenirken zevk alacakları ve uygulama imkanı tanıyacakları okul dışı öğrenme ortamlarını kullanmaları gerekmektedir.

Okul öncesi dönemde de okul dışı öğrenme ortamları diğer öğretim kademelerindeki kadar önemlidir. Bu süreçte yine okul öncesi öğretmenlerinin, okul dışı etkinliklerini daha etkili bir şekilde yürütmeleri sağlanmalıdır. Okul öncesi öğretmenlerine etkinliklerin konusuna göre bu ortamları belirlemeleri ve etkinlikleri gerçekleştirmeleri için önemli görevler düşmektedir. Öğretmen, çocukların bilgiye kendi kendilerine yaparak-yaşayarak ulaşabilecekleri zengin uyarıcılarla dolu öğrenme ortamlarını, onların ilgi ve yeteneklerini göz önüne alarak düzenlemekle ve bu ortamlar içerisinde yeni bilgileri öğrenmelerine, eksik olanları tamamlamalarına, yanlış olanları düzeltmelerine yardımcı olmakla sorumludur (Demiriz ve Ulutaş, 2001). Öğretmen çocukların araştırma ve inceleme yapabilmeleri için sınıfta ve çevrede onlar için güvenli ve tehlikesiz bir ortam hazırlamalıdır (Aktaş Arnas, Günay Bilaloğlu ve Aslan, 2007).

Okul dışı eğitime yönelik öğretmen görüşlerini inceleyen Tatar ve Bağrıyanık (2012), öğretmenlerin büyük çoğunluğunun bu aktiviteleri öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmeleri açısından tercih ettiklerini belirtmektedir. Ayrıca öğretmenler etkinliklerin öğrencilerin ilgi, istek ve meraklarını artırmada büyük bir etkiye sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Yine bu çalışmada öğretmenlerin derslerinde okul dışı eğitim aktivitelerini daha sık ve etkili kullanması gerektirdiği belirtilmiştir.

Yapılandırmacı yaklaşımla birlikte eğitimde öğrenme-öğretme süreci farklı boyutlar

kazanmıştır. Bu süreçte öğretmenler farklı yöntem ve teknikler ile farklı öğrenme ortamları kullanmaktadırlar. Bu öğrenme ortamlarından birisi de okul dışı öğrenme ortamlarıdır. Okul dışı öğrenme ortamlarının kullanılmasında öğretmen oldukça önemlidir. Öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşlerini, uyguladıkları aktivitelerin neler olduğunu ve karşılaştıkları zorlukları belirlemek bu ortamların etkili kullanımını açısından da oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, ortaokul fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamlarına yönelik görüşlerini tespit etmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamına yönelik görüşleri nelerdir?

Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin fen etkinlikleri açısından okul dışı öğrenme ortamları hakkında düşünceleri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımında olgu bilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Araştırmada, görüşme yöntemi kullanılmıştır. Olgu bilim (fenomenoloji) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular, yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgu bilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın katılımcılarını Afyonkarahisar ilinde görev yapan 12 fen bilimleri ve 16 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle göre araştırmacı en ulaşılabilir olan yanıtlayıcılardan örneklemini oluşturarak durum üzerinde çalışır (Büyüköztürk vd., 2009).

Veri Toplama Araçları

Gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenen katılımcılara, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve uzmanlar tarafından uygunluğu kontrol edilen ayrıca güvenilirliği ise üç okul öncesi ve üç fen bilgisi öğretmeni ile pilot uygulamada yapılan yarı-yapılandırılmış mülakat aracı kullanılmıştır. Bu görüşme formunda öğretmenlere farklı boyuta sahip 10 tane soru sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat aracı kullanılarak öğretmenlerin görüşlerine ve görüşlerinden yola çıkarak ayrıntılı verilere ulaşmaya çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada görüşme sorularıyla elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sırasında yorumlama ve çıkarımlarda bulunma yolları ile derinlemesine analiz yapılmaya çalışılmıştır. Veriler iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız olarak analiz edilmiş olup sonrasında ortak görüş birliği amacıyla analizler birleştirilmiştir. Birleştirme

öncesinde karşılaştırma yapılmış olup görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman'ın (1994) '*Görüş Birliği/ (Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı)*' formülüyle hesaplanmıştır. Nitel araştırmalarda, uzmanlar ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanabilmektedir (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü'den aktaran Saban, 2009).

Tüm görüşmeler yazılı hale getirilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuştur. Örnek olabilecek ifadeler "tırnak" içinde sunulmuştur. Çalışmaya katılan Fen bilimleri öğretmenler FÖ1, FÖ2, FÖ3,..., FÖ12 şeklinde; Okul öncesi öğretmenleri OÖ1, OÖ2, OÖ3,..., OÖ16 şeklinde kodlanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliği %91 olarak hesaplanmıştır. Böylelikle öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki düşünceleri ele alınarak incelenmiştir. Öğretmenlerden alınan cevaplardan temalar oluşturulmuş, temalar kategorilere ayrılarak frekansları belirlenerek tablolar oluşturulmuştur.

Bulgular

Yapılan araştırma verilerinin analizi sonucunda; fen bilgisi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşleri "Öğretmene Göre Okul Dışı Öğrenme Ortamları", "Faydalanılan Okul Dışı Öğrenme Ortamları", "Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları", "Bulunulan Bölgedeki Okul Dışı Öğrenme Ortamları", "Fen Bilimleri Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanıldığı Konular" ve "Okul Dışında Gerçekleştirilen Öğretim Sonrası Değerlendirme" şeklinde altı tane temadan oluşmaktadır. Her bir tema için ayrı bir tablo hazırlanıp yorumu yapılmıştır:

"Öğretmene Göre Okul Dışı Öğrenme Ortamları" teması, "Avantajları", "Dezavantajları" olmak üzere iki alt temadan oluşmaktadır. Tablo 1'de avantajları ve dezavantajları gösterilmiştir.

Tablo 1. Okul Dışı Öğrenme Ortamları: Avantajları ve Dezavantajları

Tema	Alt tema	Kategoriler	f
Öğretmene Göre Okul Dışı Öğrenme Ortamları	Avantajları	İletişim becerisini geliştirmesi.	9
		Tüm gelişim alanlarına katkı sağlaması.	7
		Bilişsel gelişimine katkı sağlaması.	7
		Sosyo – duyuşsal gelişimlerine katkı sağlaması.	7
		Toplumsal kuralları öğrenmesi.	5
		Öz bakım becerilerini geliştirmesi.	4
		Sosyalleşmeyi sağlaması.	3
		Dil gelişime katkı sağlaması.	3
		Motor becerilerini geliştirmesi.	3
		Kültürel yapısını geliştirmesi.	2
		Arkadaşlık ilişkilerini geliştirmesi.	2
		Çok yönlü düşünmeyi sağlaması.	2
		Farkındalığı arttırması.	2
		Saygı değerini kazanması.	2
		Güdülenmeyi sağlaması.	1
		Öğretirken eğlendirmesi.	1
Sorgulama imkanı sağlaması.	1		
Çevreyi tanınmasını sağlaması.	1		

	Yorumlayabilme yeteğini geliştirmesi.	1
	Öğrencinin ufku genişletmesi.	1
	Her duyuya hitap etmesi.	1
	Dinleme becerisini geliştirmesi.	1
	İlgi alanlarını ortaya çıkarması.	1
	Sorumluluk değeri kazanması.	1
	Duyarlılık değerini kazanması	1
	Özgüveni arttırması.	1
	Yaratıcı düşünme becerisi geliştirmesi.	1
	Çevresini temiz tutmayı öğrenmesi.	1
	Hayvan sevgisinin artması.	1
	Sosyal sorumluluklarının gelişmesi.	1
	Tehlike yaratabilecek durumlar olması.	12
	Kalabalık olması.	6
	Maddi imkansızlıklar.	5
	Alerjik sorunlara neden olabilmesi.	4
	İlgilerinin dağılması.	4
	Yorucu olması.	2
Dezavantajları	Kötü izlenimlerin tekrarlanması.	2
	Hedeflenen davranışa ulaşılmaması.	1
	Ulaşım.	1
	Kontrolün zor olması.	1
	Konuların yetişmemesi.	1
	Etkisinden çıkamaması.	1
	Uzmanın çocukların seviyesine inememesi.	1
	Kötü şeyler öğrenebilir.	1

“Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasının “Avantajları” alt temasında katılımcılar öğrenci açısından, iletişim becerilerini geliştirmesi, bütün gelişim alanlarına katkı sağlaması ve toplumsal kuralları öğrenmesi gibi avantajları olduğunu ifade etmiştir. Okul öncesi öğretmenleri avantaj olarak öğrenci açısından daha çok gelişimsel ve öz bakım becerisi kazanmayı ifade ederken, fen bilimleri öğretmenleri ise çok yönlü düşünmeyi sağlaması, sosyalleşmesi, kültürel yapısının gelişmesi ve çeşitli değerleri kazanması gibi avantajları belirtmiştir.

“Mesela orada çocuk kendini ifade etme imkanı buluyor. Gördüğü şeyleri bilişsel olarak yorumlayabiliyor. Bunu dile getiriyor. Mesela başka biri, yabancı biri soru sorduğunda ona karşı soru sorabiliyor ve sosyal becerisi de artmış oluyor. Sosyal becerisi de gelişmiş oluyor. Cesareti artıyor. Gidip gelirken kedi güvenliğini de sağlıyor. Mesela sırasını takip ediyor. Öz bakımın gelişmesi açısından bu çok önemli bir şey kendi ayakkabısını giyiyor. Kendi montunu çıkartıyor. Çevresini temiz tutması gerektiğini öğreniyor. Yani aslında öğrenimin bütün alanlarına etki ediyor.(OÖ12)”

“.... Sosyalleşme açısından da çok avantajlı çocuklar için. Yani toplumda nasıl davranılması gerektiğini, işte öğretmeni ya da ailesi dışında başka bir insanla nasıl bir iletişim kuracağını, hitap edeceğini öğrenmesi açısından da çocukların... Bence bu açıdan bana daha baskın gibi geliyor açıkçası. Çünkü götürdüğümüz zaman bazen o kadar çok şaşıryoruz ki

öğrenci belki sınıfın en şımarık en böyle nasıl diyeyim, en saygısız öğrencisi orada işte bilet satan bir insanla ya da orada bir çalışanla çok güzel bir iletişim kurabiliyor. Çok saygılı konuşabiliyor. (FÖ10)''

Katılımcılar bu temanın “Dezavantajları” alt temasında okul dışı öğrenme ortamlarıyla ilgili olarak tehlike yaratabilecek durumların, kalabalıklığın ve maddi imkansızlıkların olmasını dezavantaj olarak ifade etmiştir. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri alerjik sorunların ortaya çıkması ve kötü izlenimlerin tekrarlanması gibi durumları dezavantaj olarak görmüştür. Fen bilimleri öğretmenleri zaman sıkıntısı yaşanması, konuların yetişmemesi gibi durumları dezavantaj olarak belirtmiştir.

‘‘... Dezavantajları ise bazı çocukların bunu şey olarak algılayabiliyor. Gezi olarak algılayıp derse kendini çok fazla veremeyebiliyor. Dikkat etmeyebiliyor. Bir de vakit konusunda çok fazla vakit aldığı için geri kalma imkanları var. O anlamda dezavantajları var. Konuların yetişmemesi açısından dezavantajları var. (FÖ1)''

‘‘... Başka bir büyüğe arkadaşına, akrasını olan başka bir çocuktan küfür etmeyi de öğrenebilir. Ama işte bunun en az yalıtılmış halini uygulamaya çalışacağız öğretmenler olarak ama bazı örtük öğrenmeleri de engelleyemiyoruz. Çocuğun tükürdüğünü görecektir yere veya başka bir arkadaşına vurduğunu görecektir ister istemez. O kadar geniş alana müdahale edemiyoruz. Ben belki dikkat edemeyeceğim ama 500 metre ileride veya 200 metre ileride bir adam, kadına şiddet uyguladığını görecektir çocuk. Ona müdahale edemem. O da dezavantajları. Eğitim açısından evet yaralanmalar olabilir. Onu da önlemine alarak, bizim önlemimizde, rehberliğimizde... Evet düştükten sonra kalkmayı da öğrenecek. Canının yandığını da hissedecek ama onu minimum düzeye indirerek onu öğrenmiş olmasını sağlayacağız. Diğer öğrenmeleri de engelleyemediğimiz için bunlar da dezavantajlarıdır. (OÖ6)''

‘‘Faydalandıkları Okul Dışı Öğrenme Ortamları’’ teması Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2. Faydalanılan Okul dışı Öğrenme Ortamları

Tema	Kategoriler	f
Faydalanılan Okul Dışı Öğrenme Ortamları	Kamu kuruluşları (İtfaiye, hastahane, polis merkezi vb.)	13
	Müze Gezileri (Tarih ve arkeoloji müzeleri)	10
	Piknik Alanları	10
	Hayvanat Bahçesi	10
	Üretim atölyeleri	9
	Bilim ve Teknoloji Merkezleri	8
	Uzay Merkezi	7
	Botanik Bahçeleri	4
	Tiyatro	5
	Parklar (Oyun, masal parkları)	5

Sinema	5
Huzur evi	4
Doğa parkları	4
Kütüphane	4
Atıksu Fabrikaları	3
Akvaryumlar	2
Bilim Fuarı	2
Dernekler	2
Sergiler	2
At çiftlikleri	2
Müzikal	1
Market	1
Avm	1
Halk Oyunları, Dans, Müzik Ve Kültür Merkezleri	1
Türbeler	1
Hayvan Barınakları	1
Oyuncak Müzesi	1
Anıtkabir	1
Hobi Bahçeleri	1
Rehabilitasyon Merkezi	1
Köy Gezileri	1
Sergi	1
Sanayi Kuruluşları	1
Mahalle	1
Kelebek Vadisi	1
Evdeki Mutfak	1

Katılımcı öğretmenler kamu kuruluşu, müze, piknik alanı, hayvanat bahçesi ve üretim atölyesini fazla kullandıkları okul dışı öğrenme ortamları olarak belirtmişlerdir. Fen bilimleri öğretmenleri okul dışı öğrenme ortamı olarak, botanik bahçesi, bilim ve teknoloji merkezi ve atık su fabrikası gibi yerlerden faydalandıklarını belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenleri, kamu kuruluşu, müze, tiyatro ve park gibi sosyal ortamlardan daha fazla faydalandıklarını ifade etmişlerdir..

“Kütüphaneye gidiyoruz. Müzeye gidiyoruz. Daha yakınlarda Şehit ve Gaziler Derneğine gittik. Orada çocuklarımız Şehitler Haftası olduğu için. En yakın mesela emniyete gittik. (OÖ11)”

“Şimdi ben Fen Bilgisi öğretmiyim. Ben Fen Bilgisi öğretmeni olarak bir botanik bahçesi, hayvanat bahçesi sonra hastaneler, doğa parkları sonra sanayi kuruluşları... Bu makineyle ilgili elektrikle ilgili kuruluşların gezilmesi, oradan bilgi alınması, her zaman faydalıdır öğrencilere. (FÖ2)”

“Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları” teması, “Planlanması”, “Öğretim Sürecinde Kullanım Yeri” ve “Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi” şeklinde üç alt temadan oluşmaktadır. Bu üç alt tema ve kategorileri tablo 3’te belirtilmiştir.

Tablo 3. Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Tema	Alt tema	Kategoriler	f
Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları	Planlama	Güvenli olması sağlanmalı.	17
		Veli izni.	10
		Çocukların ihtiyaçları, ilgileri ve istekleri.	8
		Veli katılımı.	7
		İdari izinler alınmalı.	7
		Kazanımlarla ilgili olmalı.	7
		Ulaşılabilir olmalı.	6
		Yaş grubuna dikkat edilmeli.	6
		Ön hazırlık yapılmalı.	4
		Belirli gün ve haftalara göre planlanmalı.	4
		Gönüllülük.	3
		Ekonomiklik.	3
		Gelişimsel özelliklerine göre.	2
Hava koşulları.	2		

	Gezilecek yerin niteliğini.	2
	Rehberlik sürecinin iyi planlanması.	2
	Derslerin aksamaması.	1
	Hafta sonu olmalı.	1
	Amaç belirlenmeli.	1
	Kapalı alanların olması.	1
	Not ortalaması yüksek öğrenciler seçilmeli.	1
	Veli isteklerine göre planlanmalı.	1
	Küçük alanlar tercih edilmeli.	1
	Hafta içi olmalı.	1
	Tüm aşamalarda	8
Öğretim Sürecinde Kullanım Yeri	Süreç	7
	Dikkat çekme	4
	Giriş	2
	Güdüleme	2
	Faydalı buluyorum.	28
	Yaparak-yaşayarak öğrenme	19
	Kalıcı öğrenme	19
	Soyut kavramlar somutlaşır..	13
Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi	Öğrenmeyi hızlandırması.	12
	Gözlem yapma imkanı	8
	Günlük yaşamla ilişkilendirme.	8
	Öğrenmeyi kolaylaştırması.	7
	Zamandan tasarruf	7
	Eğlenceli olmasını sağlar.	5
	İstekli olmalarını sağlar.	4

Kolaylık sağlıyor.	4
Katılım artar.	3
Daha çok yararlanılmalı.	3
Çevreyi daha iyi tanırlar.	3
Öğrenimin bütün alanlarını etkilemesi.	3
Uzmandan dinleme imkanı.	3
Uygulama imkanı.	3
Merak duygularını arttırması.	3
Düz anlatımın dışına çıkması.	3
Rahat bir ortamda öğrenmenin gerçekleşmesi.	3
İyi iletişim kurması.	3
Etkili öğrenme.	2
Yaratıcılığı desteklemesi.	2
Görsel algıları yüksek olduğu için bir avantaj	2
Birincil kaynaktan öğrenme.	2
Öğrenmeyi arttırır.	2
Örtük öğrenmeyi sağlar.	1
Çocukları bütün haline getirir.	1
Ders saatleri yetersiz.	1
Dersin akışını bozabilir.	1
Sosyal olarak öğrenme.	1
Ürün ortaya çıkması.	1

Okul dışı öğrenme ortamı etkinliklerinin planlanmasında öğretmenler; güvenli olmasının sağlanması, veli izni alınması, çocukların ihtiyaçları, ilgileri, isteklerinin belirlenmesi, ulaşılabilir olması ve ekonomik olması doğrultusunda hazırlık yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca fen bilimleri öğretmenleri, kazanımlarla ilgili yerlere götürülmesi gerektiğini, gönüllü katılım olmasını, derslerin aksamamasını ve not ortalaması yüksek öğrencilerin seçilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenleri ise belirli gün ve haftaların dikkate alınmasını, yaş grubunun gelişimsel özelliklerini, veli katılımını ve

küçük alanların tercih edilmesinin gerektiğini ifade etmiştir.

“Bir defa ulaşılabilirliği, konuya uygunluğu, öğrencinin seviyesine uygunluğunu bir de ne için olabilir? Bir de maddiyata uygunluğu. (FÖ2)”

“Önce güvenlik koşulları, hani öğrencilerin güvenliği, gidiş gelişleri tabi. Bunlar izinler dahilinde oluyor. Tabi öncesinde ön hazırlık yapıyoruz. Hani ‘amacımız ne?’,’ niye gidiyoruz?’ ya da orada ‘neler yapmalıyız?’,’ ‘nasıl davranmalıyız?’’. Ön araştırmalar yaptırıyoruz. Mesela bazen öğrencilere tabi. Mesela ilgili konuyu işliyoruz. Önce konuyu işleyip sonra hani ‘neler görecekler?’,’ ‘neler yapacaklar?’’ daha sağlıklı görebilmeleri için. (FÖ8)”

“Önce çocuğa uygunluğuna dikkat ediyorum. Hangi amaca ulaşacağıma önce ona dikkat ediyorum. Ben bu etkinliği yaparken çocuğa ‘Hangi amacı kazandırmalıyım?’ ya da ‘Vereceğim amaca uygun mu?’’. Sonra ‘Yaşına uygun mu?’,’ ‘Düzeyine uygun mu?’,’ ‘Öğrenme alanlarına uygun mu?’’ çocukların. Mesela çoğu yaparak yaşayarak öğreniyor ya da görsel algısı yüksek önce onlara dikkat ediyorum. Sonra ‘Ulaşılabilirliği var mı?’’. Mesela buradan kalkıp 30, 40 km uzağa gidip inceleme yaptırمام sonuçta. Uygulanabilirliği ne kadar var? Maliyetine dikkat ederim. ‘Güvenli mi?’’ çocuklar için ona da dikkat ederim. Aklıma gelenler bunlar. (OÖ6)”

Öğretmenlerin çoğunluğu okul dışı öğrenme ortamlarını öğretim sürecinin tüm aşamalarda kullanabileceklerini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler ise sadece giriş, süreç, dikkat çekme veya güdüleme aşamasında kullanılabilineceğini belirtmiştir.

Öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenme ve öğretme sürecine etkisini, yaparak-yaşayarak öğrenme, kalıcı öğrenme, soyut kavramları somutlaştırma ve öğrenmeyi hızlandırma olarak ifade etmişlerdir. Fen bilimleri öğretmenleri, günlük yaşamla ilişkilendirme imkanı sağladığını, öğrenmeyi kolaylaştırdığını, merak duygusunu arttırdığını, gözlem ve uygulama yapma imkanı sunduğunu belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenleri, farklı bakış açısı kazandırdığını, yaratıcılığı desteklediğini ve ortaya bir ürün çıkabildiğini ifade etmişlerdir.

“... İşte çocuğa sen hava ölçümlerinin nasıl yapıldığını ağızla kuş tutsan anlatamıyorsun. Ama oradaki bir mühendis bize bir kasırganın bir fırtınanın oluşum sürecini o kadar güzel anlattı ki... O zamana kadar anlamamış olan ben bile yani çok hoşuma giderek dinledim yani. Dediğim gibi çocuklara örneklendirerek anlatarak, gözlem yaparak anlatabiliyorsunuz. Geri dönüt alabiliyorsunuz. Çocuk hem orada gözüyle bir şeyler görmüş oluyor. Hem de bu işin uzmanı olan insanlardan dinlemiş oluyor. Otomatikman daha verimli geri dönüş alabiliyorsunuz. Çocuğun hem ufku genişliyor. (FÖ11)”

“... Bunun sonucunda ortaya ürün bile çıkabiliyor hani etkinliğe göre değişebilir. (OÖ5)”

“Yapıp yaşıyor. Bire bir kendisi deneyimliyor. Benim ona vermediğim ya da öğretmediğim, annesinin babasının bile hiç söz etmediği şeyleri bile yapıp yaşayıp görüyor. Burada çocuğa bazı şeyleri öğretiyoruz biz ama bunu transfer yöntemiyle normal yaşantıya aktarmak zorunda. Hani aktaramıyorsa zaten bir sıkıntı var o yüzden öğrenememiş demektir. Yani tamamen hayatilik ve transfer yöntemiyle alakalı. (OÖ6)”

“Yaşanılan Yerdeki Okul Dışı Öğrenme Ortamları” teması, “Yeterlilik Durumu” ve “Olması İstenilenler” şeklinde iki alt temadan oluşmaktadır. Tablo 4’ te belirtilmiştir.

Tablo 4. Bulunulan Bölgedeki Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Tema	Alt Tema	Kategoriler	f
	Yeterlilik durumu	Yeterli buluyorum. Yetersiz buluyorum.	1 27
		Hayvanat Bahçesi	14
		Bilim ve Teknoloji Merkezi	12
		Uzay Merkezi	5
		Botanik Bahçesi	5
		Su Altı Parkları	3
		Oyuncak Müzesi	3
Bulunulan Bölgedeki Okul Dışı Öğrenme Ortamları	Olması istenilenler	Masal Parkı	2
		Doğa Parkı	2
		Matematik Müzesinin	1
		Balmumu Müzesinin	1
		Atölyeler	1
		Kelebek Müzesi	1
		Uzay Araştırma Merkezi	1
		Sergiler	1
		Bilim Fuarı	1

Bulunulan bölgedeki okul dışı öğrenme ortamlarını 27 öğretmen yeterli bulmazken, 1 öğretmen yeterli bulmaktadır. Öğretmenler genel olarak, hayvanat bahçesi, bilim ve teknoloji merkezi, uzay merkezi, botanik bahçesi, su altı parkı vb. okul dışı öğrenme ortamların olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca okul öncesi öğretmenleri oyuncak müzesi ve masal parkın olması gerektiğini belirtmiştir.

“Yani bilim merkezi olsun isterdik. Botanik bahçesi olabilirdi. Yani hayvanat bahçesi olabilirdi. (FÖ9)”

“.... Yaratacılığını geliştirebileceği atölyeler olmalı. (OÖ5)”

“Yani mesela çocuklar hayvanları seviyorlar. Hayvanlar bile bizim fen etkinliğimizin bir parçası. Belki bir akvaryum olabilirdi. Görsellik açısından görseli kuvvetli bir akvaryum olabilirdi. Belki bir hayvanat bahçesi olabilirdi. Belki çocukların, nasıl söyleyeyim doğa parkları oluyor. Fen değince sadece akla hayvanlar insanlar değil, bitki de giriyor işin içine. Belki o farklı bir bitkilerinde yetiştirildiği bir sera gibi, botanik bahçe gibi olabilirdi. Şu an

ilk sorunca aklıma bunlar geliyor. Yoksa bu mikroskoptu, büyüteçi biz bunları zaten temin edebiliyoruz.(OÖ2)''

“Fen Bilimleri Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarını Kullanıldığı Konular” teması, “Okul Öncesi Öğretmenleri” ve “Fen Bilimleri Öğretmenleri” şeklinde iki alt temadan oluşmaktadır. Oluşan bu iki alt tema Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 5. Fen Bilimleri Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarını Kullanıldığı Konular

Tema	Alt Tema	Kategoriler	f
Fen Bilimleri Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarını Kullanıldığı Konular	Okul Öncesi Öğretmenleri	Fen etkinliği yaptırabileceği ortam yok.	8
		Bitkiler	7
		Hayvanlar Alemi	7
		Mevsimler	4
		Gözlem yapılması gereken konular	3
		Gezegenler konusu	3
		Her konuda yapabilir.	2
		Fen etkinlikleri için avantaj	1
		Hijyen konusu	1
		Neden-sonuç ilişkisi olan konular	1
	Fen Bilimleri Öğretmenleri	Canlılar konusu	6
		İnsan ve çevre konusu	4
		Deney ve gözlem konuları	4
		Fotosentez	3
		Biyoloji konuları	3
		Ekosistem	2
		Elektrik	2
		Enerji	2
		Geri dönüşüm	2
		Basit Makinalar	2
		Aynalar	2
		Bileşke kuvvet	1
		Yoğurt mayalama	1
		Çözünürlük	1
		Fizik konuları	1
		Optik	1
		Işık ve ses	1
		Solunum sistemi	1
		Kimyasal tepkimeler	1
		Bilim İnsanlarının Hayatları	1
Yaratıcı Düşünme Ve Hipotez Kurma	1		
Dolaşım sistemi	1		
Güneş Sistemleri	1		

Okul öncesi öğretmenleri, fen bilimleri eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarının bitkiler, hayvanlar alemi, mevsimler ve gezegenler konusunda kullanılabileceğini belirtmiştir. Fen bilimleri öğretmenleri ise canlılar, insan ve çevre, fotosentez, biyoloji konuları ile deney

ve gözlem yaptırabileceği konularda kullanılabileceğini ifade etmiştir. Bazı öğretmenler fen etkinliklerinin yaptırabileceği okul dışı ortam olmadığı için yaptıramadığını söylemiştir.

“Okul Dışında Gerçekleştirilen Öğretim Sonrası Değerlendirme” temasına ait kategori ve frekansları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Dışında Gerçekleştirilen Öğretim Sonrası Değerlendirme

Tema	Kategoriler	f
Okul Dışında Gerçekleştirilen Öğretim Sonrası Değerlendirme	Soru-cevap yaptırıyorum.	14
	Serbest resim çalışması yaptırıyorum.	5
	Drama etkinliği yaptırıyorum.	4
	Rapor hazırlatıyorum.	3
	Gözlemlerini anlattırıyorum.	2
	Değerlendirme yapmıyorum.	2
	Tartışma yaptırıyorum.	2
	“Neler öğrendik” şeklinde sohbet ediyorum.	2
	Değerlendirme ölçeği uyguluyorum.	2
	Öncesinde ve sonrasında resim çizdirip farkları yorumlatıyorum.	2
	Eksik kalan yerleri belirlemeye yönelik etkinlikler yaptırıyorum.	2
	Anket uyguluyorum.	1
	Proje ödevi veriyorum.	1
	Gezi planına görüşlerini yazdırıyorum.	1
	Ders kampı tekniğini uyguluyorum.	1
	Bulmacalar kullanıyorum.	1
	Günlük tutturuyorum.	1
Röportaj yaptırıyorum.	1	

Okul dışında gerçekleştirilen öğretim sonrasında her iki öğretmen grubu soru-cevap yöntemini kullandıklarını ifade etmiştir. Okul dışında gerçekleştirilen öğretim sonrasında okul öncesi ve fen bilimleri öğretmenlerinin değerlendirmeleri farklı şekilde olmuştur. Fen bilimleri öğretmenleri rapor hazırlatma, değerlendirme ölçeği uygulama, anket uygulama ve proje ödevi verme şeklinde değerlendirme yaptıklarını belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenleri ise serbest resim çalışması, drama çalışması ve ders kampı tekniği kullanarak değerlendirmede bulduklarını ifade etmiştir. Bazı okul öncesi öğretmenleri ise okul dışı öğrenme etkinlikleri konusunda değerlendirme yapmadıklarını belirtmiştir.

“Aslında okul dışı öğrenmeye götürsek bile değerlendirme ölçeklerimiz var. Orada hani burada çocukların gitmeden önce görüşlerini alırım. Daha sonra kendi oluşturduğum soruları bulunduğumuz bölgede sorarım. Onun dışındaki sorularım olur. Ayrıca onları sorarım. Bunları bir şekilde puanlarım kendi açımdan böyle bir ölçüt kullanabiliriz. Derecelendirme puanlama avantajımız var. Aslında gezi ve gözlem için var olanları kullanabiliriz. Soru cevap yöntemiyle değerlendirebiliriz. “Faydalı olup olmamış mı?” diye. (FÖ12)”

“Öğrenciler rapor hazırlıyorlar. Orada gittikleri gördükleri şeyleri anlatmalarını istiyorum. Mesela günlük tutuyorlar. Bizimle paylaşıyorlar. Birbirleriyle röportaj yapabilirler. Mesela bu tarz şeyler yapıyoruz. Anketler yapabilir. (FÖ8)”

“Öncelikle gitmeden önce ders kampı tekniği uyguluyorum. İşte çocuklara diyelim ki ne sorabilirim. “Sen bir müzedeki parça olsaydın ne hissederdin? ’sorusunu soruyorum. İşte gitmeden önce soruyorum bu soruyu hepsine, sonra yazıyorum. Kampın tekniklerini olarak

asıyorum. Sonra gidip geldikten sonra, daha sonra soruyorum. Aynı soruya gidip geldikten sonraki cevapları çok farklı oluyor. Bu tarz etkinlikler uyguluyorum. Resim yaptırıyorum. Mesela geldikten sonra değerlendiriyoruz, anlatıyorlar. (OÖ5)''

Sonuç ve Tartışma

Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin okul dışı öğrenme ortamları hakkındaki görüşlerinin incelendiği bu araştırmada, yapılan içerik analizi sonucunda altı tane tema ortaya çıkmıştır. “Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasının “Avantajları” alt temasında, fen bilimleri öğretmenleri en çok öğrencilerin, bilişsel ve sosyo-duyuşsal gelişime katkı sağladığını ve öğrencinin sosyalleştiğini belirtirken okul öncesi öğretmenleri ise en çok, bütün gelişim alanlarına katkı sağladığını belirtmişlerdir. Her iki öğretmen grubu öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirdiğini ve toplumsal kuralları öğrenmesini sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenler, okul dışı öğrenme ortamının öğrencilere çok yönlü düşünme, yaratıcı düşünme, sorgulama ve yorumlama imkanı sunduğunu ve bazı değerleri kazandıklarını belirtmiştir. Okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili yapılan çalışmalarda da yukarıdaki araştırma bulgularını destekleyen ifadeler bulunmaktadır. Bunlardan; Lakin (2006) sınıfın ötesinde bilim isimli araştırmasında, okul dışı etkinliklerin öğrencilerin tutum, değer, inanç gibi duyuşsal faktörlere olumlu bir etkisi olduğunu ifade etmektedir. Lien (2007) araştırmasında okul dışı eğitim etkinliklerini içeren 4 tane araştırma projesi incelemiştir. Projelerin sonuçlarına göre okul dışı eğitimin bireylerin; kişisel gelişim, sosyal beceriler, çevresel farkındalık ve akademik başarı şeklinde dört temel alanda gelişim sağladığını göstermiştir. Çepni ve Aydın’ın (2015) sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri adlı araştırmasında, gezilerin öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerini arttırdığını, bilgileri somutlaştırdığını ve sosyalleşme süreçlerine yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Tatar ve Bağrıyanık’ın (2012) okul dışı eğitime yönelik görüşlerinin belirlendiği araştırmasında, bu aktivitelerin öğrencilerin gelişimine katkı sağladığına inandıkları belirtilmiştir.

Katılımcılar “Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasının “Dezavantaj” alt temasında en çok tehlikeli durumların olmasını, kalabalık olmasını ve maddi imkansızlıkları olmasını olumsuzluk olarak görmüştür. Fen bilimleri öğretmenleri konuların yetişmemesini, zaman sıkıntısı yaşanmasını ve sınırlı bilgi verilmesini dezavantaj olarak belirtmiştir. Okul Öncesi öğretmenleri olumsuz alerjik sorunlara neden olmasını, kötü izlenimlerin tekrarlanmasını ve kötü şeylerde öğrenebilme durumlarını dezavantaj olarak ifade etmiştir. Yapılan çalışmalarda da bulguları desteklemektedir. Bunlardan; Ay, Anagün ve Demir (2015) sınıf öğretmeni adaylarına yönelik yaptığı araştırmasında okul dışı öğrenme ortamlarının dezavantajları olarak öğrencilerin kontrolü, güvenlik, ulaşılabilirlik, zaman ve maliyeti belirtilmiştir. Dillon ve diğ. (2006) okul dışı öğrenmenin değeri: İngiltere’de ve başka yerlerde yapılan araştırmalardan elde edilen kanıtlar adlı araştırmasında, öğretmenlerin sağlık ve güvenlik konusundaki endişeleri olduğunu belirtmiştir. Diğer bir zorluksa öğretim programının gereklilikleri, zaman sıkıntısı ve kaynak eksikliği olarak belirtilmiştir. Thomas (2010) öğretmenlerin okul dışındaki ortamlarda öğrenci gruplarını yönetmekte problem yaşadıklarını belirtmektedir.

“Faydalandıkları Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasında öğretmenlerin daha çok faydalandıkları okul dışı öğrenme ortamları olarak kamu kuruluşu, müze, piknik alanı, hayvanat bahçesi, üretim atölyesi, bilim ve teknoloji merkezi ve botanik bahçesi gibi alanlar olduğu görülmektedir.. Okul dışı öğrenme ortamları ile ilgili alan yazında da benzer alanların kullanıldığı görülmektedir. Selanik Ay ve Erbasan (2016) sınıf öğretmenlerine yönelik yaptığı araştırmasında müzeler, tarihi yerler, kütüphaneler, parklar, yerel yönetim birimleri, piknik

alanları ve camiler daha çok faydalandıkları tespit edilmiştir. Ay, Anagün ve Demir (2015) sınıf öğretmeni adaylarına yönelik yaptığı araştırmasında hayvanat bahçeleri, doğal yaşam parkları ve müzeler de öğretmen adayları tarafından en sık kullanılan okul dışı öğrenme ortamı olarak belirtilmektedir. Ayrıca fen bilimleri öğretmenleri fen bilimleri program kazanımlarıyla ilişkili olan hayvanat bahçesi, bilim ve teknoloji merkezi, botanik bahçesi, doğa parkı, atık su ve geri dönüşüm fabrikası gibi yerleri tercih ettiklerini ifade ederken okul öncesi öğretmenleri ise daha çok kamu kuruluşları, üretim atölyeleri, tiyatro ve oyun parkları gibi öğrencilerin meslekleri öğrenebilecekleri ve eğlenecek öğrenebilecekleri yerleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenler “Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasının “Planlama” alt temasında öğretmenler göre en çok güvenli olması, veli izni alınması, çocukların ihtiyaçları, ilgi ve istekleri, idari izinler, ulaşılabilir olma, yaş grupları ve kazanımlar konularına dikkat edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ay, Anagün ve Demir (2015) sınıf öğretmeni adaylarına yönelik yaptığı çalışmada önceden yapılması gerekenleri dersin kazanımlarına uygun olarak planlanma, geziyi detayları ile önceden planlama, öğrenci seviyesine uygun olmasını sağlama, kolay uygulanabilir olma, öğrenciyi etkinlik öncesinden bilgilendirme ve öğrenme ortamını ders ile ilişkilendirme olarak belirtmiştir. Tatar ve Bağrıyanık (2012) fen ve teknoloji öğretmenlerinin okul dışı eğitimde öğrencilerin güvenliğine yönelik kaygılar, idarecilerden ve velilerden kaynaklanan zorluklar yaşadığını belirtmişlerdir. Alan yazındaki bu araştırma sonuçları çalışmanın bulgularını desteklemektedir.

“Öğrenme ve Öğretme Sürecinde Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasının “Öğretim Sürecinde Kullanım Yeri” alt temasında öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının dersin tüm aşamaların kullanılabilmesi görüşündedirler. Bunun dışında dersin süreç, dikkat çekme, giriş, güdüleme aşamalarında da kullanılabilmesi belirtilmiştir. Katılımcılar bu temanın “Öğrenme ve Öğretme Sürecine Etkisi” alt temasında okul dışı öğrenme ortamlarının en çok yaparak yaşayarak öğrenme, kalıcı öğrenme, soyut kavramları somutlaştırma, öğrenmeyi hızlandırma, gözlem imkanı sunma, zamandan tasarruf sağlama, uygulama imkanı sunma, uzmandan dinleme imkanı sunma, günlük yaşamla ilişkilendirme ifadelerini kullanmışlardır. Çepni ve Aydın (2015) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf dışı okul ortamından faydalanmanın bilgilerin kalıcılığını arttırdığını, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye katkı sağladığını, öğrenmeyi zevkli hale getirdiğini ve konuları somutlaştırdığını belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının, öğrencilerin istekli olmalarını sağladığını ve merak duygusunu arttırdığını belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğretmenler okul dışı öğrenme ortamlarının dersin eğlenceli olmasını sağladığını da ifade etmişlerdir. Lakin (2006) okul dışı etkinliklerin öğrenciler açısından heyecan verici ve eğlenceli olduğunu, bunda öğrenmede uyarıcı etki yarattığını ve hatırlanabilirliği arttırdığını belirtmektedir. Yapılan çalışmalarda göre okul dışı öğrenme ortamlarının branşlar ve öğrenci yaşları farklı olsa bile öğrenme ve öğretme sürecine etkisinin benzer olduğu görülmüştür.

“Fen Bilimleri Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamlarının Kullanıldığı Konular” temasındaki kategoriler “Okul Öncesi Öğretmenleri” ve “Fen Bilimleri Öğretmenleri” olarak ayrılmıştır ve ifadeleri birbirinden farklılık göstermektedir. Okul öncesi öğretmenleri, fen bilimleri eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarını kullandığı konuları, bitkiler, hayvanlar alemi, mevsimler ve gezegenler olarak belirtmiştir. Fen bilimleri öğretmenleri ise canlılar, insan ve çevre, fotosentez, biyoloji konuları ve deney ve gözlem yaptırabilecek konular olarak ifade etmiştir. Fen bilimleri ve okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinde bu farklılık çalıştıkları eğitim kademesindeki öğrencilerin yaş düzeylerinden ve programlarda belirtilen kazanımların farklı olmasından kaynaklanabilir. Bazı fen bilimleri ve okul öncesi

öğretmenleri fen etkinlikleri için yaptırabileceği ortam olmadığını belirterek en etkinliklerini okul dışı ortamlarda yaptıramadıklarını ifade etmişlerdir.

“Bulunulan Bölgedeki Okul Dışı Öğrenme Ortamları” temasında öğretmenler yaşanan yerdeki okul dışı öğrenme ortamlarını yeterli bulmadıklarını söylemişlerdir. Tatar ve Bağrıyanık (2012) fen ve teknoloji öğretmenlerinin okul dışı eğitimde karşılaştıkları zorlukların en başında olanakların yetersizliğinin yer aldığını ifade ederken. Şensoy (2014) okul dışı öğrenme ortamlarını öğretime katmayan öğretmenlerin yakın çevrelerinde uygun mekanları bulamayan öğretmenler olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler bulunulan bölgede, hayvanat bahçesi, bilim ve teknoloji merkezi, botanik bahçesi, su altı parkları, oyuncak müzesi, masal parkı gibi yerlerin olmasını istemektedirler. Öğretmenler böyle ortamların yaşanan yerde bulunması durumunda daha çok okul dışı öğrenme ortamlarını kullanarak etkinlik yapacaklarını ifade etmişlerdir.

“Okul Dışında Gerçekleştirilen Öğretim Sonrası Değerlendirme” temasında okul dışında gerçekleştirilen öğrenme-öğretme faaliyetleri sonrasında öğretmenler değerlendirmeyi en çok soru-cevap şeklinde yaptıklarını belirtmişlerdir. Fen bilimleri öğretmenleri rapor hazırlama, değerlendirme ölçeği uygulama, anket yapma ve proje ödevi verme şeklide değerlendirme de yaptıklarını söylemiştir. Okul öncesi öğretmenleri değerlendirmede amaçlı resim ve drama çalışması yaptıklarını belirtmiştir. Ayrıca bazı okul öncesi öğretmenleri ise hiç değerlendirme yapmadıklarını söylemiştir. Öğretmenlerin değerlendirmedeki farklılıklarının sebebi ise ortaokul ve okul öncesi yaş gruplarının farklı olmasından kaynaklanabilir. Özellikle okul öncesinde okul öncesi öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamlarını bir öğrenme aracı değil de eğlenme amaçlı gezi faaliyetleri görmelerinden dolayı olabilir.

Öneriler

1. Öğretmenlerin okul dışı ortamlarını daha çok kullanabilmesi için prosedürler kolaylaştırılabilir. Öğretmenlerin okul dışı öğrenme ortamları için belirttiği eksiklikler ve çekinceler giderilebilir. Özellikle yaşanan yerdeki okul dışı öğrenme ortamları öğretmenlerin ve öğrencilerin istekleri dikkate alınarak çoğaltılabilir.
2. Hem fen bilimleri hem de okul öncesi öğretmenleri için yapılabilecek okul dışı etkinlikleri ve etkinliklerin değerlendirilmesi konusunda proje çalışmaları, çalıştaylar ve hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir.

Kaynakça

- Aktaş Arnas, Y., Günay Bilaloğlu, R. & Aslan D.(2007). *Okul Öncesi Dönemde Fen Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ay, Y., Anagün, Ş. S. & Demir, Z. M. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Fen Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Hakkındaki Görüşleri. *Electronic Turkish Studies*, 10(15).
- Balkan Kıyıcı, F., & Atabek Yiğit, E.. (2010). Sınıf Duvarlarının Ötesinde Fen Eğitimi: Rüzgar Santraline Teknik Gezi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1).
- Bozdoğan, A. E. (2008). Planning and Evaluation of Field Trips to Informal Learning Environments: Case of the 'Energy Park'. *Journal of Theory and Practice in Education*.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, E. Ö., Karadeniz Ş. & Demirel F. (2009). *Bilimsel*

- araştırma yöntemleri* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, O., & Aydın, F. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf Dışı Okul Ortamlarına İlişkin Görüşleri. *International Journal of Social Science*, (39), 317-335.
- Demiriz, S. & Ulutaş, İ. (2001),”Okulöncesi eğitim kurumlarındaki fen ve doğa etkinlikleri ile ilgili uygulamaların belirlenmesi”, IV. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi, Bildiriler, Ankara: M.E. s 86.
- Dillon, J., Rickinson, M., Teamey, K., Morris, M., Choi, M. Y., Sanders, D., & Benefield, P. (2006). The Value of Outdoor Learning: Evidence From Research in the UK and Elsewhere. *School science review*, 87(320), 107.
- Ertaş, H., İlhan Şen., A. & Parmaksızoğlu, A. (2011). Okul Dışı Bilimsel Etkinliklerin 9. Sınıf Öğrencilerinin Enerji Konusunu Günlük Hayatla İlişkilendirme Düzeyine Etkisi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 5(2).
- Kavak, N., Tufan Y. V& Demirelli H. (2006). Fen-Teknoloji Okuryazarlığı ve İnfomal Fen Eğitimi: Gazetelerin Potansiyel Rolü. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (3), 17-28
- Laçın Şimşek, C. (Ed.) (2011). *Okul Dışı Öğrenme Ortamları ve Fen Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Lakin, L. (2006). Science beyond the classroom. *Journal of Biological Education*, 40(2), 89-90.
- Lien, H. A. (2007). The Benefits of Outdoor Education Experiences on Today’s Youth. *In annual meeting of the North American Association For Environmental Education, Virginia Beach Convention Center, Virginia.*
- MEB, (2012). Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Okullar Genel Müdürlüğü. 27 Haziran 2017, <http://amasya.meb.gov.tr/download/ozelogretim/download/standartyonergesi.pdf>
- Miles, M. B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis : an expanded sourcebook*. (2nd Edition). Calif. : SAGE Publications.
- Orion, N. & Hofstein, A. (1994). Factors That Influence Learning During A Scientific Field Trip in A Natural Environment. *Journal of Research in Science Teaching*, 31(10), 1097–1119.
- Özür, N.(2010). *Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Etkinliklerin Öğrenci Başarısına Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, G. (2009). Okulda Eğitimle Bütünleştirilmiş Mekân Dışı Eğitim. *Milli Eğitim*, 181, 131-145.

- Payne, M. R. (1985). Using the Outdoors to Teach Science: A Resource Guide for Elementary and Middle School Teachers.
- Saban, A. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğrenci Kavramına ilişkin Sahip Oldukları Zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Selanik Ay, T., & Erbasan, Ö. (2016). Views of Classroom Teachers about the Use of out of School Learning Environments. *Journal of Education and Future*, (10), 35.
- Şensoy, G. (2014). *Vatandaşlık bilgisi konularının öğretiminde okul dışı sahaların etkili kullanımı (Ordu İli Örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Tatar, N., & Bağrıyanık, K. E. (2012). Fen ve Teknoloji Dersi Öğretmenlerinin Okul Dışı Eğitime Yönelik Görüşleri. *İlköğretim Online*, 11(4).
- Taşçı, G. & Soran, H. (2008). Hücre Bölünmesi Konusunda Çoklu Ortam Uygulamalarının Kavrama ve Uygulama Düzeyinde Öğrenme Başarısına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 233 – 243.
- Thomas, G. (2010). Facilitator, Teacher, Or Leader? Managing Conflicting Roles in Outdoor Education. *Journal of Experiential Education*, 32(3), 239-254.
- Türkmen, H. (2010). İnfomal (Sınıf-Dışı) Fen Bilgisi Eğitime Tarihsel Bakış ve Eğitimimize Entegrasyonu. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(39), 46-59.
- Yücel, E. Ö., & Özkan, M. (2013). 2013 Fen Bilimleri Programının 2005 Fen ve Teknoloji Programıyla Çevre Konuları Açısından Karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 237-265.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.